

DĚJINY HORŠOVSKOTÝNSKÉHO PANSTVÍ A OBCE NEUMĚŘ

Počátky horšovskotýnského statku, později velkostatku, se datují do období raného středověku. Za prvního majitele biskupského panství je od 10. století považován kníže Boleslav I. O rozsáhlosti biskupského horšovskotýnského panství se bohužel nedochovaly žádné urbáře, proto nelze doložit, které obce k němu náležely a které nikoli. Další zmínka pochází z roku 1331, kdy ke svému panství zakoupil biskup Jan z Dražic od českého krále Jana Lucemburského hrad Starý Herštejn.

Horšovskotýnské panství se v průběhu 14. a 15. století rozrostlo o již zmiňované herštejské panství. Další změny ve vlastnictví majetku nastaly v období husitských válek. Od roku 1420 byl novým majitelem panství Zdeněk z Dršky, kterému se podařilo nejen ubránit rozsáhlé území před husity, ale také jej hospodářsky pozvednout. Nejsložitější situace nastala v letech 1510 - 1540, neboť právě v tomto období došlo z iniciativy potomků Zdeňka Kolvína z Ronšperka k výrazným přeměnám Horšovského Týna a jeho okolí. Od pánů z Ronšperka následně odkoupili územní celek páni z Lobkovic.

Jan ml. z Lobkovic tak získal poměrně rozsáhlé panství, ke kterému náležely kromě města Horšovský Týn také přilehlé vesnice: Březí, Borovice, Buková, Doubrava, Horšov, Hvoždany, Jeníkovice, Kocourov, Křakov, Malý Malahov, Velký Malahov, Mašovice, Medná, Mezholezy, Mračnice, Mrchojedy, Načetín, Němčice, Polžice, Roudná, Sedlec (část), Srby, Semošice, Strýčkovice, Třebnice, Vránov, Všerov a opuštěná ves Lazce, Bozdíš a Semněvice, v minulosti spadající pod správu Vyšehradské kapituly. Roku 1543 zakoupil ke svému panství ještě Dolní Metelsko, Podražice a Věvrov. O dva roky později vyplatil ze zástavy od pánů ze Štenberka statek Starý Hernštejn s vesnicemi Hora Svatého Václava, Drahotín, část Načetína, Hvožďan a od kladrubského kláštera Honezovice.

Císař Ferdinand I. poté udělil Janu z Lobkovic také povolení ke koupi Staňkova, Všekar, Hradišťan a Ohučova. Důležitým krokem v roce 1546 bylo odkoupení statku Čechovice od poručíků nezletilého Pavla Chlumského z Chlumu. K tomuto statku totiž náležely vesnice Kvíčovice, Němněnice, Bukovec, Ostromeč a Štichov. Čechovické panství původně náleželo vladykům z Čechovic, poté ho na počátku 15. století odkoupili Rožmberkové, následně Ronšperkové a do poloviny 16. století bylo majetkem Gutštejnů. Ti jej prodali Chlumským z Chlumu, kteří panství úspěšně spravovali až do roku 1544.

Jan z Lobkovic (od r. 1569 sám sebe nazýval „starším“) byl významným politikem a také renesančním ekonomem, jenž díky reformám vytvořil hospodářsky vyspělé lobkovické centrum. K jeho nejvýznamnějším počinům patří zahájení rekonstrukce gotického hradu v Horšovském Týně, který nechal přebudovat na renesanční zámek. Po Janově smrti se roku 1574 ujal správy jeho starší syn Kryštof z Lobkovic, ten však již nedokázal navázat na svého otce. V 80. letech 16. století proto došlo k rozdělení panství mezi Kryštofa a jeho mladšího bratra Viléma.

V roce 1587 náležely k horšovskotýnskému panství kromě města Horšovský Týn také vesnice Borovice, Bořice, Bozdíš, Březí, Buková, Doubrava, Drahotín, Hora Svatého Václava, Horšov, Hvoždany, Jeníkovice, Kocourov, Křakov, Malý Malahov, Mašovice, Medná, Dolní Metelsko, Horní Metelsko, Mezholezy, Milaveč, Mračnice, Mrchojedy, Načetín, Němčice, Nevolice, Petrovice, Podražice, Polžice, Roudná, Semněvice, Semošice, Srby, Strýčkovice, Třebnice a část vsí Blížejev, Sedlec, Věvrov, Vránov a Výrov.

K čečovickému panství patřily malé město Staňkov, vesnice Bukovec, Černovice, Hradišťany, Honezovice, Kvíčovice, Lisov, Němněnice, Neuměř, Ohučov, Ostroměř, Štichov, Střelice, Všekary a část Holýšova. Dle dochovaných archivních záznamů se k panstvím řadily také pusté vsi – Hraběsice, Újezdec či Trubce nacházející se 3 kilometry od Neuměře. Právě Trubce se staly v 16. století hospodářsky důležité, neboť se zde nacházel poplužní dvůr a ovčín.

Vilém z Lobkovic byl na rozdíl od svého staršího bratra výrazně lepším hospodářem. Důkazem toho je i vybudování rozsáhlé kamenné zdi poblíž tolik důležitého horšovského poplužního dvora a ovčína. Jelikož tato náročná stavba vyžadovala spoustu práce, jež však nebyla nijak ohodnocena, stal se Vilém pro tamní obyvatele symbolem zla (odpovídají tomu např. jména „Krautpopel“ či „Graf Popel“, jimiž byl obvykle nazýván).

Počátkem 17. století bylo panství rozšířeno o rozsáhlý statek Mířkov, jenž byl zakoupen za 3000 kop gr. míš. od Viléma Mířkovského ze Skopčic. V této době lze z dochovaných účtů poprvé doložit hospodářský rozkvět horšovskotýnského panství, ke kterému nyní náležely i již zmiňované poplužní dvory v Horšově, Třebnicích, Novém Dvoře u Věvrova a dvory s ovčínou v Čechovicích, Mířovicích a Trubcích. V první polovině 17. století dosáhla obě panství celkového počtu 12 dvorů a 5 ovčínů.

Vilém z Lobkovic zasáhl výrazněji také do dějin českého státu. Od roku 1618 zastával úřad nejvyššího hofmistra a stal se i jedním z direktorů za vlády zimního krále Fridricha Falckého. Vilém se dokonce aktivně zúčastnil bojů na Bílé Hoře, z nichž však vyšel (jako většina pánů) poražen. Původní trest smrti mu byl zmírněn na doživotní vězení, a neminulo jej ani zkonfiskování veškerého majetku. Panství Horšovský Týn – Čechovice koupil na doporučení hraběte Lichtenštejna za 264 627 kop gr. míš. hrabě Maxmilián z Trauttmansdorfu. Tímto aktem skončila nadvláda pánů z Lobkovic a začala nová éra spojovaná s rodem Trauttmansdorffů. Maxmilián byl další významnou postavou, jež zasáhla do vývoje třicetileté války, konkrétně do mírových jednání roku 1648.^{29 29} Státní oblastní archiv v Horšovském Týně, fond Velkostatek Horšovský Týn 1544 – 1947. inv. č. 256. kart. 430, Archivní struktura fondu Velkostatek Horšovský Týn.

Maxmilián z Trauttmansdorfu ihned po koupi panství rozšířil své statky o Dolní Kamenici, Poděvousy a část Hlohové. Výrazně mu k tomu napomohl fakt, že se jednalo o zkonfiskovaný majetek, který patřil Kryštofu Wiederspergovi z Wiederspergu. V rozšiřování pokračoval i nadále, zakoupil například Chrastavice, Luženice a Luženičky. Výrazně jej však zaměstnávala veřejná činnost, které dával často přednost před správou svého majetku. O správu se v průběhu let začal čím dál více starat jeho syn Adam Matyáš, pravděpodobně i proto, že byl jeho přímým nástupcem. Svých povinností se ujal ihned po otcově smrti v roce 1650. Panství se na konci roku 1654 sestávalo z jednoho města, jednoho městečka, 56 vesnic a 9 far.

Poddaným bylo svěřeno dohromady 24 522 strychů polí na obhospodařování. Podle výpočtů měla osedlost celkem 614 osedlých, avšak roku 1685 došlo ke změnám. Z původních 24 522 strychů polí výměra poklesla na 19 838 strychů, zároveň se snížil i počet osedlostí, který nyní činil 432 osedlých.

Stav panského hospodářství se oproti předešlému stavu za vlády Lobkoviců nepatrně pozměnil, avšak do jaké míry není známo, neboť se nedochovaly všechny potřebné záznamy k určení přesnějších závěrů.

Adam Matyáš navázal na svého otce a roku 1677 připojil k horšovskotýnskému panství ještě statek Horní Kamenice, jenž zakoupil od Štaufenbergů. Na konci svého života připojil, k již tak rozsáhlému panství, Hostouň od Marie Anny Černínové a jejího manžela Jana Ludvíka, a to za 130 000 zlatých. Po Hostouni Trauttmansdorffové zakoupili i statek Tasnovice s okolními vesnicemi, svobodný dvůr Věvrov, statek Pučlice a Pocínovice.

Z horšovskotýnského panství se ve druhé polovině 18. století stalo jedno z nejvýznamnějších panství v Plzeňském kraji, a zároveň v této době dosáhlo také historicky největšího rozsahu. Toto postavení mu vydrželo až do likvidace patrimoniální správy r. 1848.

Celková rozloha panství v 18. století byla zaznamenána v tereziánském katastru. Z údajů lze vyčíst, jaká města či vesnice k panství náležely. Byly to: Horšovský Týn (se 193 hospodáři, 203 domy, 3 108 strychů polí), Doubrava, Malý Malahov, Čečovice, Hradištiny, Lšelín, Dolní Kamenice, Štíčov, Neuměř, Kvíčovice, Všekary, Mířovice, Sedlec, Blížejev, Honezovize, Chřebřany, Medná, Mířkov, Křakov, Srby, Svinná, Roudná, Horšov, Horní Metelsko, Kocourov, Hora Svatého Václava, Polžice, Mašovice, Hlohová, Vránov, Staňkov, Podražnice, Semošice, Borovice, Černovice, Věrov, Semněvice, Mrchojedy, Jeníkovice, Buková, Mezholezy, Třebnice, Luženice, Luženičky, Bozdíš, Březí, Němčice, Mračnice, Drahotín, Načetín, Výrov, Poděvousy, Dolní Metelsko, Chrastavice, Horní Kamenice, Tasnovice, Oplotec, Hašov, Hostouň, Slatina, Horoušany, Doubravka, Svržno, Štítary, Bezděkov, Starý Kramolín, Ostrov, Babice. Na panství žilo 1 337 hospodářů s 31 019 strychy polí, 3 738 strychy luk, a 498 strychy lesů.^{33 31} Státní oblastní archiv v Horšovském Týně, fond Velkostatek Horšovský Týn 1544 – 1947.

Vrchnost hospodařila na dvorech v Horšovském Týně, Horšově, Dolním Metelsku, Novém Dvoře, Třebnicích, Jeníkovících, Čečovicích, Trubcích, Hostouni, Svržně, Tasnovicích, Mířkově, Naseticích, Podražnicích, Dolní a Horní Kamenici a Krchlebech.

Na sklonku 18. století a počátkem 19. století došlo také k rozvoji lesního hospodářství. Majitel panství vydal r. 1797 instrukce o panství tehdejšímu nově příchozímu lesmistrovi Františku Ullmanovi. Nejvíce připomínek směřovalo k nedostatečnému vedení lesního hospodářství. Výměra vrchnostenských lesů činila 5 297 ha, jež se dělily do 11 revírů.

O správním vývoji horšovskotýnského panství, pozdějšího velkostatku, není příliš mnoho záznamů. Nejvíce dochovaných materiálů pochází z 18. století, avšak nedá se hovořit o nějakých konkrétních poznatcích, neboť jsou známy pouze všeobecné informace z období, kdy majetek spravovali purkrabí sídlící na hradě v Horšovském Týně. S největší pravděpodobností tito správci hospodařili jako nezávislí pánové, i proto nelze například dohledat strukturu majetku či organizaci rozsáhlého panství.

V čele panství stáli v období správy pražského arcibiskupství purkrabí. Z této doby však, jak bylo výše zmíněno, nelze vyvodit žádné podrobnější poznatky o hospodaření a struktuře v oblasti Horšovského Týna a okolních statků. Teprve na sklonku 16. století a na počátku 17. století, tj. z období posledních Lobkoviců, se zachovaly nějaké dokumenty zachycující správní vývoj v panství. Pokud jde o panské účetnictví, je možno čerpat poznatky pouze ze zlomku obilních a peněžních účtů, jež se dochovaly z počátku 17. století. Všechny účty byly psány česky. Za zmínku stojí například zahájení účetního roku datovaného vždy od 18. května do 17. května následujícího roku. Pravidelně se vedly stručné denní záznamy, z nichž byl každý týden sestavován soupis toho nejdůležitějšího, který byl následně odesílán majiteli panství. Forma vedení hospodářského účetnictví zůstala stejná po celé 17. století, kdy se sídlo dostalo pod správu Adama Matyáše, prvního z rodu Trauttmansdorffů.

V průběhu 17. století bylo v důsledku velkého územního rozmachu nutné reorganizovat správní systém. Narůstající potřeba oprostít se od původních historických celků, na nichž panství vznikalo, se jevila jako pokroková. Horšovskotýnské panství se tak rozdělilo na dva administrativně samostatné celky – Horšovský Týn a Čečovice.

K Horšovskému Týnu náležely jedno město, 35 celých a 5 rozdělených vesnic, území panství Čečovice dosáhlo výraznějších změn - připadly k němu jedno městečko a 16 vesnic. Rozdělení panství se týkalo výhradně administrativy, neboť v berní rule jsou uvedeny pouze záznamy o jediném panství, jež součtem všech měst a vsí odpovídá sjednocenému rozsáhlému horšovskotýnskému panství.

V čele celého panství stál vrchností pověřený hejtman, který byl zodpovědný za veškerý hospodářský chod. Hejtmanovi podřízeni - 2 duchovní a 2 obilní písaři v Horšovském Týně, duchovní a písař v Čečovicích a také sládek, zastávali další důležité posty v panské společnosti.

3. října 1681 sepsal správce panství 27 bodů, podle kterých se měli hejtmani řídit. V bodech jsou sepsány funkce a také kompetence. Nejdůležitější kompetencí hejtmana bylo dohlížet na hospodářství, podřízené úředníky, šafáře, čeledě, pivovar v Čečovicích – nejvýznamnější podnik v celém panství, a na vedení všech peněžních účtů. Kromě dohledu musel správce čelit i řadě nepokojů. Neustálé boje se týkaly hlavně lesnictví a jeho složek, proto hejtman zasahoval nejvíce v případech spojených s dřevorubeckou činností. K jeho prvotním povinnostem patřil již zmiňovaný dohled na hospodářství, tj. chov dobytka, lesní porost, údržbu rybníků, organizace plnění sýpek při každoroční sklizni a výběr naturálů od sedláků (nejčastěji v podobě másla, masa a mléka).

Hejtmanovou poněkud náročnější náplní práce se stalo udržování veřejného pořádku. Dle příkazu Josefa z Trauttmansdorfu měl hejtman zamezit zdržování se sedláků při cestě na trhy v tamějších hostincích. Za porušení příkazu následoval pobyt ve vězení, který byl povolen z vyšších míst. Toto nařízení však mělo velmi promyšlený cíl, neboť sedlákům, jimž nestačilo varování v podobě denního pobytu ve vězení, byl odňat majetek, který byl následně nabídnut pořádanějšímu hospodáři.

Hejtman mohl také v omezené míře ukládat tresty, jako například zavřít pachatele do zámecké věže, dopustil-li se kriminální činnosti. Tyto krátkodobé tresty trvající maximálně 8 týdnů byly často dostatečným varováním a zabraňovaly v opakování činů. Pravidelně každou sobotu se také scházel s rychtáři a šafáři, s nimiž se domlouval na průběhu následujícího týdne. Přítomni schůzkám byli také purkrabí a písař z Polžic, již vše pečlivě dokumentovali. Při řešení závažných či důležitých věcí nerozhodoval sám, ale vždy mu byla nápomocna rada.

V roce 1730 sídlili v panství kromě vrchního hejtmana také důchodní písař pro Čečovice, Hostouň a Horšovský Týn, purkrabí, obroční písař, kontribuční písař a lesní pojezdny. Z roku 1757 pocházejí první zmínky o změně ve správě. Na pozici hejtmana, jakožto správce panství, je dosazen ředitel. Jak významné postavení zaujímal či jaké kompetence souvisely s jeho pracovní náplní, však není blíže specifikováno. Důležitým faktem zůstává to, že v průběhu 18. století se v okolí horšovskotýnského panství vytvořily dva samostatné správní celky – Čečovice a Hostouň, jež svojí správou pravděpodobně náležely pod významnější a rozsáhlejší panství Horšovský Týn. V archivních dokumentech není uvedeno, kdy byla správa Horšovského Týna nadřazena dvěma menším panstvím, ale nejpravděpodobněji k tomu došlo již v polovině 17. století. Horšovský Týn, jako sídlo majitele rozsáhlého panství, bylo fakticky považováno za správní středisko spojených panství.

V průběhu let ovšem docházelo k častým neshodám, menší panství se chtěla zcela osamostatnit a vytvořit si svoje vlastní správní úřady. Pro horšovskotýnské panství však byly tyto návrhy zcela nepřijatelné a ani sám ředitel panství nehodlal návrhům vyhovět. Řízení takto rozsáhlého panství vyžadovalo pravidelné kontroly ekonomických a lesnických úseků, správního uspořádání jednotlivých úseků a vyslechnutí požadavků tamějších obyvatel.

Ředitel panství měl určité privilegium oproti menším celkům, neboť bez jeho souhlasu nemohla být vykonána žádná rozhodnutí. K povinnostem patřil dohled na pozemkové knihy, do nichž se zaznamenávala veškerá koupě, majetkové předávání i sňatkové dohody. Zmíněné dohody musely být ředitelem, jakožto pověřenou osobou přečteny, schváleny a také řádně ratifikovány. Zvláštní zákon se vztahoval k lesnictví, konkrétně k těžbě, k prodeji dřeva a k lovu zvěře. Tato usnesení byla vydána 30. srpna 1760 vrchním inspektorem trauttmansdorfských panství Janem Antonínem Wiederspergerem z Wiederspergu.

Všichni úředníci museli dodržovat své povinnosti, jež vyplývaly z jejich funkcí. K prvotní povinnosti ředitele patřil dohled na vedení pozemkových knih. Lesní pojezdny dbal spolu s hajnými a myslivci na údržbu a pořádek revírů, jednotliví úředníci naopak dohlíželi na příslušné správní úseky panství.

Úředníci byli pověřeni dohledem na správu dvorů. Kontroly probíhaly jak v období úrody, tak i mimo sezonu. Jedním z úředníků byl například obroční písař, který vedl evidenci sýpek, hospodářských zvířat a dále také obilní rejstříky. Důležité zastoupení měli důchodní úředníci, již vymáhali dluhy z tamějších hostinců. Každý dvůr měl své úředníky, kteří vše pečlivě kontrolovali a evidovali, avšak i přes to byli ještě sami podrobováni kontrolám z vyšších pozic, tj. purkrabími.

Purkrabí sledovali nejen hospodářské záznamy týkající se chovu dobytka, ale i záznamy o polním hospodářství a zásobách dřeva a šindele. Obroční úředníci zastupující obroční úřady dohlíželi na správné nakládání s obilím a na splácení obilních dluhů. V čele sklepního úřadu stál písař, jenž byl plně zodpovědný za uložené zboží, které bez souhlasu ředitele nebylo možno vydat, a v přítomnosti vrchnosti vedl také veškeré výdaje související se spotřebou potravin.

Druhá polovina 18. století byla do značné míry ovlivněna osvěcenskými reformami Marie Terezie. Jako příklad jedné z reforem uvádím zavedení hlavní pokladny na panství Horšovský Týn roku 1776, do níž se odváděly peníze nejen z horšovskotýnského, ale také z čečovického a hostouňského panství. S tereziánskými soudními reformami 2. poloviny 18. století souvisí i zavedení nového justiciáře. Nejrozsáhlejší záznamy ze všech panství se týkají lesnictví. O prvních doložených „správcích“ lesa se prameny zmiňují v polovině 17. století, patrně šlo o běžné myslivce bez vyššího vzdělání, neboť za prvního odborně vzdělaného lesníka je považován až František Ulman.

Jednotlivé obce v okolí Horšovského Týna příslušely k panským dvorům, v průběhu let však opakovaně docházelo k přeměně hospodářských oddělení v panství či ke vzniku nových samostatných jednotek, jako například v Tasnovicích. Největší část hospodářského úseku zaujímal lesnictví řízené od roku 1799 lesním úřadem. Lesnictví se také stalo hlavním výrobním odvětvím velkostatku.

O rozsáhlém komplexu lesní správy a jejich zaměstnancích pojednává samostatná kapitola fondu, za zmínku však stojí fakt, že až do konce 18. století spravovali lesy obyvatelé obcí, kteří neprošli lesnickými školami. Na vzdělání v lesnických školách se začal klást důraz na počátku 19. století, dokládají to právě záznamy o prvním odborně vzdělaném lesmistrovi Františku Ulmanovi.

Nepatrné změny v uspořádání panství nastaly na počátku 19. století. Reorganizace správního systému zasáhla nejvíce vrchnostenské úředníky, kteří si museli zvykat na oslovování novými tituly. Roku 1830 tak v čele panství stojí vrchní ředitel, jemuž je plně k dispozici justiciář s písařem, dále duchovní a obroční úředník, purkrabí a také stavební správce. Vrchní správa se podřizovala vrchnímu myslivci a lesmistrovi, jenž měl navíc k ruce svého písaře a dalších sedm myslivců. Řádné změny v lesní správě

pokračovaly v průběhu 19. století, kdy lesmistrovi náleželi noví spolupracovníci, tj. adjunkt, diurnista a lesní geometr.

Tato usnesení a nařízení však žádné zásadní změny ve vývoji nepřinesla. Naopak reforma ekonomického sektoru dostala výraznějších změn, neboť došlo k rozdělení několika větších dvorů do menších hospodářských sekcí, a to umožnilo zlepšit kontrolu nad již tak rozsáhlou správou panství.

Poslední obměna správy velkostatku Horšovský Týn nastala po provedení pozemkové reformy na počátku 20. století. Lesnictví se dostalo do popředí a stalo se hlavním výrobním odvětvím velkostatku. Tato hospodářská organizace trvala až do roku 1945, tj. do zániku velkostatku Horšovský Týn.

HISTORIE OBCE NEUMĚŘ

Historie obce Neuměř je archivně zaznamenána od sklonku 19. století. Na základě dochované pamětní knihy obce psané od roku 1922 lze však zjistit i informace pocházející právě z druhé poloviny 19. století. V archivních materiálech uložených v Státním oblastním archivu Domažlice, jenž má své sídlo v Horšovském Týně, se poprvé o obci hovoří roku 1587. Na konci 80. let 16. století došlo k rozdělení rozsáhlého panství na dvě menší, tj. horšovskotýnské a čečovické panství, přičemž obec Neuměř náležela panství v Čečovicích. Starší archivní záznamy pojednávající o raném historickém vývoji obce se bohužel nedochovaly. K dispozici zůstávají jen materiály úzce spjaté s historií velkostatku Horšovský Týn a také s obcí Kvíčovice, neboť právě tyto obce měly společnou školu a v krátkém časovém období spadaly pod jednu obecní správu.

Obec Neuměř leží severozápadním směrem od města Holýšov. Původní osada dostala název Nohuměř, později byla přejmenována na Nouměř, avšak v bližších archivních spisech z 16. století je zaznamenána již jako Neuměř. Další záznamy se týkají tažení švédských vojsk v období třicetileté války, tentokrát se jedná o zmínky z farní kroniky města Holýšov, v níž je krátký zápis o zničení kostela a tamější fary, tyto boje se však dotkly i přilehlých obcí včetně Neuměře a Kvíčovic. Obě obce patřily dle zápisů do roku 1650 a následně opět od roku 1843 pod holýšovskou správu (v mezidobí spadaly pod správu obce Touškov). O působnosti v obci pojednávají také matriční záznamy vedené pro Horšovský Týn a jeho panství od výše zmiňovaného roku 1650. Tyto záznamy slouží pro zpřehlednění počtu obyvatel v obci, avšak nepřinášejí bližší poznatky o životě či dění v obci jako takové.

Nejstarší doložené záznamy o obecním vývoji pocházejí z poloviny 19. století, kdy bylo území zasaženo živelní katastrofou. Konkrétně se jednalo o povodeň způsobenou silnými a intenzivními srážkami, v jejichž důsledku se zvedla hladina jednoho z trauttmansdorfských rybníků. Tato přírodní katastrofa však nebyla pro obec jedinou, opakovaně zde od 70. let 19. století do roku 1911 docházelo k požárům, jež za sebou zanechaly rozsáhlé majetkové škody.

První zmínky o místních obyvatelích se datují k roku 1868. V tomto roce sídlilo v Neuměři 148 obyvatel české národnosti a 12 národnosti německé, konkrétně 4 sedláci, 5 chalupníků, 3 řemeslníci a několik námezdních dělníků. Právě blízkost hranic se Saskem umožňovala neuměřským každé léto pracovat v Německu. Obyvatelé od založení obce udržovali dobré vztahy i se soudními obcemi, tj. Kvíčovici a Štichovem. Důkazem toho je i provázanost historie Kvíčovic a Neuměře, jež přetrvala dodnes.

Kvíčovice a rozlohou menší osada Neuměř měly od svého vzniku společné zastupitelstvo složené ze zástupců obou obcí, kteří byli dále správně odpovědní hejtmanství v Horšovském Týně. Tito zástupci se pravidelně v jednotlivých volebních obdobích střídali, tudíž nedocházelo k vlivu jedné obce na

druhou. Pokud jde o duchovní život a s ním spojené záležitosti, ty pro místní zajišťovala německá farnost v Holýšově. Světský život obyvatel byl pak do září 1848 značně omezován robotou v horšovskotýnském panství.

O kulturním životě tamějších lidí nejsou žádné bližší záznamy, důležitým mezníkem hodným zápisu do kronik se stalo až založení školy v Neuměři roku 1873. Do té doby děti navštěvovaly školu v Holýšově, v níž se vyučovalo v německém jazyce. Založení malé školy pro děti z Neuměře i Kvíčovic znamenalo důležitý krok k rozvoji vzdělanosti a kulturních tradic v mateřském jazyce.

K učení byl žákům vyhrazen prostor na statku Jakuba Šlegla v Neuměři č. p. 11. S přibývajícími žáky však muselo dojít k nezbytnému rozšíření učebny. Na místním statku nebyl dostatek místa, proto se škola, i se svým českým učitelem Čeňkem Brotánem, přestěhovala z Neuměře do Kvíčovic. Roku 1880 tak byla postavena škola v Kvíčovicích, kterou navštěvovali žáci i z nedalekého Štichova.

V obci Neuměř se nacházela řada obytných statků či menších domků, která v průběhu let měnila svého majitele. Některé objekty se dědily z generace na generaci, jiné byly prodány, další zůstaly po smrti svých původních majitelů opuštěny. V Neuměři stojí také domy, jež jsou mezi místními nazývány podle řemesel, která vykonávali jejich obyvatelé. Jako příklad lze uvést dům č. p. 3 „U Kovářů“, č. p. 8 „U Truhlářů“ či č. p. 16 „U Šveců“. Do roku 1935 stálo v Neuměři na 55 obytných domů. V obci se kromě obytných domů nacházela také kaplička, jejíž základní kámen byl položen roku 1832. Kaplička neurčitého stavebního slohu se zapsala do historie obce díky unikátnímu zvonu ze 17. století, který zakoupila Apolena Soukupová (rozená Šober) jako upomínku na návrat svého manžela z rakousko-pruské války. Ani tento artefakt se však v Neuměři nedochoval do současnosti, neboť byl za 1. světové války roztaven.

První světová válka se dotkla i obyvatel obce Neuměř. Ihned po vypuknutí konfliktu byli povoláni muži ve věku 17 - 50 let k odvedení na frontu, v případě Neuměře se jednalo téměř o všechny muže. Někteří z nich byli zajati na východní nebo italské frontě, několik jich bylo zraněno a dva občané se z války již nevrátili (Ondřej Brož padl u Lvova a Jan Peteřík bojující na srbské frontě byl prohlášen za nezvěstného). Po první světové válce proběhlo nové sčítání lidu, z něhož pocházejí záznamy o osídlení obce, ve které žilo 226 obyvatel české a 5 obyvatel německé národnosti.

SAMOSTATNOST OBCE NEUMĚŘ

Obec Neuměř byla od svého vzniku součástí sousedních Kvíčovic, i proto je v písemných záznamech uváděna jako osada již zmiňované rozsáhlejší obce. Historie těchto obcí se prolínaly dlouhá staletí, avšak od 20. listopadu 1920 jsou uvedeny jako dvě samostatné správní jednotky. Ihned po vzniku obce byl do funkce starosty na dvě období zvolen Josef Šizling, který se také spolupodílel na vytvoření obecního zastupitelstva. Touto volbou zároveň zanikly dosud zavedené pořádky, podle nichž měli hlavní slovo tzv. „starousedlíci“, již spravovali veškerý majetek (převážně lesy). Roku 1920 je v čele obecní správy nahradil první ze zástupců dělníků. Důležitým mementem pro občany bylo stanovení nové osmihodinové pracovní doby, neboť většina z nich pracovala ve sklárnách v Holýšově, a tudíž neměla příliš času na obhospodařování svých pozemků. Nutno podotknout, že rozloha obce v roce 1920 byla vypočítána na 464 ha a dalších 113 ha tvořila zalesněná plocha.

Rozkvět obce probíhal v politické, kulturní i sociální sféře pozvolna od 20. let 20. století. První výraznější proměna obce souvisela s výstavbou nové silniční komunikace propojující Neuměř, Všekary

a Kvíčovice. Krátce po dokončení hlavní silnice začali místní s opravami menších úseků cest, budováním nového rybníka a také s elektrifikací obce.

Zkulturnění obce pokračovalo roku 1926 založením klubu esperantistů s názvem „Nur volu“. Hlavním cílem tohoto sdružení bylo seznámit jeho členy se světovým děním v jazykové, kulturní i hospodářské oblasti. Důležitou roli sehrál právě jazyk, jenž měl být prostředkem k mezinárodní komunikaci. V klubu se kromě kulturních záležitostí řešily také otázky týkající se dělníků a jejich postavení ve společnosti napříč jednotlivými zeměmi.

Politická situace v obci se vyvíjela podobným směrem jako situace v Československu. První volby po rozdělení obcí, v nichž bylo ustanoveno obecní zastupitelstvo i nový starosta, se uskutečnily na konci roku 1921. V následujících volbách roku 1929 byl do čela obce zvolen Josef Brož mladší. Na počátku nového volebního období schválilo zastupitelstvo rozpočet ve výši 124 000 Kčs na přestavbu školy v Kvíčovicích. Neuměřské děti i nadále navštěvovaly školu v sousední obci, i přesto že občané usilovali o postavení vlastní obecní školy. Tento návrh však nebyl přijat, neboť by nedošlo k naplnění kapacity dvou malých obecních škol v okruhu 10 kilometrů.

Rozkvět obce pokračoval pod záštitou pětičlenné Místní osvětové komise. Komise se zaměřovala na upomínkové akce, které se vztahovaly k významným událostem či osobnostem jak minulosti, tak současnosti (Husovy oslavy, Masarykovy narozeniny, vznik Československé republiky). V obci dále působila také Národní jednota pošumavská pořádající besedy a kurzy, jež se týkaly národní obrany v pohraničních oblastech. Svoji organizaci měli také včelaři nebo zemědělci, členové tzv. Domkářského sdružení se snažili, dle svých možností, hájit zájmy drobných zemědělců. Vznikaly však i spolky určené mladší generaci, za zmínku stojí například Divadelní spolek mládeže.

Politickou a zároveň kulturní událostí konce 20. let 20. století se stal sjezd stoupenců sociálně demokratické strany ze Všekar, Kvíčovic i okolních obcí, který se pořádal k příležitosti dvacetiletého výročí založení strany. Na tuto událost se do Neuměře sjelo 350 osob.

Ve 30. letech 20. století v obci k projevům společenské krize, která byla způsobena zvýšenou nezaměstnaností. V roce 1935 byl z blíže neuvedených důvodů zastaven provoz sklárny v Holýšově, v níž pracovalo 50 neuměřských obyvatel. Nezaměstnaní sklářští dělníci se začali realizovat v obecní správě, nejčastěji se věnovali zemědělství, kulturní činnosti či opravám potřebných úseků obce. Činnost dělníků v zemědělství se projevila ve výsadbě ovocných a listnatých stromů, i místní zemědělci ocenili jejich přítomnost při sklizni hojné úrody, neboť právě rok 1935 patřil k těm lepším. Na úrodě v sezoně 1934/1935 mělo zásluhu především konstantně příznivé počasí, které se vyznačovalo pravidelným střídáním sucha a vláhy. I proto se v obecních záznamech píše o roce 1935 jako o velmi úspěšném hospodářském období. Díky velké úrodě se dařilo také chovatelům, kteří si tentokráte, na rozdíl od předchozích několika let, mohli ponechat více kusů hospodářských zvířat, tj. vepřů, býků, skotu.

Ve 30. letech byla v Neuměři postavena obecní knihovna, jež k roku 1936 obsahovala na 286 knih různého žánru. Knihovna spolupracovala s knihovnami v Holýšově a ve Staňkově, z nichž si kupovala či zapůjčovala publikace. Právě Masarykova knihovna ve Staňkově byla hlavní sesterskou organizací, se kterou Neuměř spolupracovala. Čtenáři navštívili tamější knihovnu ve velkém počtu ihned po jejím otevření, a zavítali do ní opakovaně i v průběhu roku. Místní občané projevovali o četbu a o kulturní

vzdělání poměrně velký zájem, a to hlavně v zimním období. Nasvědčuje tomu také fakt, že byla pokořena hranice 970 vypůjčených knih za rok.

Důležitou roli v obci ve 30. letech sehrála i obecní rada, která musela řešit řadu záležitostí. Nejprve se jednalo o výběr nového hajného pro správu lesů, dále byl ustanoven pokladník, jenž dohlížel na finanční záležitosti obce, a na začátku roku 1936 rada dohlížela na vznik organizací či vojenský spolků, jejichž činnost přímo vyplynula ze společenské situace v Československé republice.

Hrozby pro obec, která leží v pohraničí Šumavy, započaly již roku 1933. Tyto obavy přirozeně souvisely se situací v Německu. Obyvatelé Neuměře, sousedních Kvíčovic a Všekar vnímali nastupující napětí v pohraniční oblasti, neboť i v uvedených obcích žily německé rodiny, avšak výraznější problémy z jejich strany nenastaly. První bližší seznámení obyvatel se situací v obci se datuje k 24. březnu 1936, kdy proběhlo promítání světelných obrazů. Na těchto obrazech byla znázorněna města po plynovém útoku. Celou přednášku měl na starosti řídící učitel Rudolf Svačina z Kvíčovic.

V prosinci 1936 se uskutečnilo v obci cvičení pod vedením organizace Civilní protiletadlové obrany, jehož hlavním úkolem byla co nejrychlejší evakuace obyvatel po vyhlášení poplachu. Cvičení proběhlo pod dozorem dvou příslušníků četnictva z Čečovic a velitele organizace Václava Plase z Kvíčovic. I přesto, že tato akce se byla první událostí podobného charakteru na území obce, nenastaly během průběhu žádné větší časové prodlevy.

Civilní protiletadlová organizace se postupem let stala důležitou součástí života občanů Neuměře. 24. ledna 1938 československý rozhlas v Brně odvysílal přednášku o zakládání organizací tohoto typu i na dalších místech Československa. Z nařízení úřadu v Horšovském Týně se členové organizace museli přednášky, jež probíhala v bytě starosty Josefa Fišera, povinně zúčastnit. Přednáška byla rozdělena do čtyř hodin, první z nich proběhla zmiňovaného 24. ledna, další následovala 31. ledna, třetí 8. února a závěrečná přednáška se vysílala 16. února.

V květnu 1938 proběhly volby v Holýšově, které měly dopad také na malé obce v okolí města. Ve volbách, v nichž žilo jak české, tak německé obyvatelstvo, došlo ke změně starosty. V dřívějších obecních volbách vítězili Němci, tudíž i starosta Holýšova byl německé národnosti, avšak tentokrát zvítězil starosta české národnosti. Výsledek obecních voleb rozdmýchal již tak dost napjatou situaci ve městě ještě více. Neúspěch ve volbách byl ze strany německých obyvatel, v návaznosti na potlačenou demonstraci z 1. května, považován za další formu útlatku.

Relativní klid ve zdejších obcích trval do dopoledních hodin 21. května 1938, tj. do doby příjezdu zástupců československých vojáků na obecní úřad. Ti měli za úkol předat starostovi povolávací rozkaz pro mladé muže. Všichni povolání neprodleně nastoupili k útvaru do Plzně nebo do Dobřan. Od této chvíle se v obci usadili hlídky, které pravidelně procházely nejen Neuměří, ale také přes Všekary, kde se situace poněkud zhoršila. V nedalekém bývalém panství Trubice se usídlilo dělostřelectvo, jež obsadilo i přilehlé lesy, včetně těch neuměřských. V lesích byly vybudovány průseky vedoucí bývalým územím trauttmansdorfských lesů, a dále přes všekarský katastr až ke Kladrubům. Průseky sloužily ve válce pro případnou křížovou palbu, ke své obraně a k obraně svého území navíc všichni práceschopní občané vystavěli i deset vojenských opevnění. Budování opevnění a ostatních obranných systémů, ke kterým patřily také zákopy v severní části obce, se však neobešlo bez následků, nejvážněji byla z hospodářského sektoru zasažena oblast lesů.

Nepokoje mezi Čechy a Němci se den ode dne prohlubovaly, i z tohoto důvodu byl ve Staňkově zaveden povinný výcvik pro všechny muže v záloze do 60let.

V pohraničí si všichni obyvatelé již plně uvědomovali vážnost konfliktu, důkazem toho budiž budování jak obranných systémů v lesích, tak vojenských kasáren v nejbližších městech, konkrétně v Holýšově. Vojenská kasárna se však nacházela i na zaniklém území Trubců, tedy na dohled obce Neuměři. V této oblasti stál nyní pouze jeden velký statek, jehož část vojáci využívali k chovu hospodářských zvířat. 29. září 1938 vystavěli vojáci na kraji Neuměře drátěné překážky a zároveň zabarikádovali jedinou silnici vedoucí do obce. Většina místních občanů dokonce počítala i s variantou odchodu z obce dále do vnitrozemí. Tomuto teoretickému plánu nasvědčují dochované záznamy o přípravě zavazadel a o shromažďování nejdůležitějších cenných věcí. Důvodem připravovaného odchodu byla mimo jiné bezprostřední blízkost hranic s Německem a předpoklad jejich brzkého překročení.

Dne 10. října 1938, krátce po vypuknutí 2. světové války, došlo k obsazení lesů a obce německými vojsky. V tomto okamžiku bylo zároveň rozděleno pohraničí na východní a západní část, přičemž Neuměř spadala do západní části a její odloučená část, obec Kvíčovice, připadla do oblasti východní. Obyvatelé dostali speciální tzv. „pohraniční průkazy“, díky kterým mohli přecházet z jedné obce do druhé. V této době bylo zaevidováno v obci na 274 obyvatel – 245 Čechů a 29 Němců.

Někteří němečtí obyvatelé Neuměře začali využívat svého nového postavení v rámci obce. Dle záznamů v obecní kronice se chovali k českým občanům nadřazeným způsobem. Nátlak byl vyvíjen jak na běžné obyvatele, tak i na starostu obce Josefa Fišera, který nakonec některé z požadavků, pod dohledem německých důstojníků, přijal. K poškozování majetku či újmě na cti docházelo v obcích pravidelně hlavně v první polovině světové války.

I ve 40. letech 20. století se čeští obyvatelé Neuměře i nadále snažili, v rámci možností, rozvíjet svoji obec. 13. dubna 1941 byl založen Sbor dobrovolných hasičů, na jehož počátku stálo 10 mladých mužů. Prvním starostou sboru se stal Václav Straka, velitelem hasičského sboru poté ustanovili Josefa Brože. V průběhu roku místní také upravili věž již zmiňované kapličky a obecní studnu.

Za důležitou událost doby je považováno také obsazení obecní školy v Kvíčovicích, kterou navštěvovali i neuměřští žáci. Němci pro svoji vlastní potřebu zabrali 80 % budovy, zbylá část, tedy jedna místnost, náležela 96žákům české národnosti. Změna musela nastat přirozeně také na postu učitele. Tuto funkci nyní vykonával Josef Kilbert, původní profesí bankovní úředník z Karlových Varů.

Roku 1939 byla do provozu opět uvedena nedaleká sklárna v Holýšově, její zaměstnanci, včetně neuměřských občanů, se však nezabývali výrobou skla jako v předchozích letech. V této době totiž sloužila továrna jako zbrojovka pro německou armádu. Výroba se zastavila opět na konci války, a to v důsledku bombardování komplexu spojeneckými letouny.

Události od roku 1940 jsou zapsány v kronice jen heslovitě, proto nelze blíže charakterizovat jejich průběh ani společenské dění v obci. Kroniku u sebe během světové války ukrýval místní kronikář, jenž velmi stručně zaznamenal ty nejdůležitější situace týkající se obce a okolních vesnic. Nechybějí ovšem zápisy o světovém dění na frontách ani záznamy o průběhu války na našem území. Najdou se i zápisky o padlých vojácích či umučených občanech, za prvního z mučedníků, jehož jméno je zapsáno do památníku obce, byl roku 1943 prohlášen Josef Šizling. K trestu smrti v Drážďanech byl téhož roku odsouzen například bývalý starosta obce Josef Fišer.

Konec války se dotkl životů všech občanů Neuměře. Někteří byli přímými svědky náletů a bombardování holýšovské zbrojovky nebo vlakového nádraží, jiní přihlíželi ke zkáze svých polí, luk, lesů nebo obydlí, jako v případě hajného. V době leteckého náletu byla zničena nejen hájovna, ale tragédie postihla celou rodinu, která se v tu chvíli nacházela uvnitř.

Na počátku května byly v obcích Všekary, Neuměř a Kvíčovice ubytováni polští vojáci, kteří směřovali z Anglie na pomoc americké armádě. Tito příslušníci armády značně pomohli místním, kteří hájili nejen území svých obcí, ale pomáhali také holýšovským občanům v bojích s německými vojáky, neboť právě v Holýšově žila německá většina. Od května 1945 docházelo nejprve k postupnému vysídlování německých obyvatel i ke konfiskaci majetku. Nejdůležitější úkol ale spočíval v opětovném návratu obce do předválečného stavu v oblasti politické, sociální a kulturní.

Záznamy následujícího období, tj. konce 40. let a poloviny 50. let, jsou v kronice obce zapsány ve stejném stylu, o němž jsem se zmínila výše. Z nějakého blíže nespecifikovaného důvodu zde převažují informace související s všeobecnými událostmi v Československé republice. Pokud již kronikář vepsal nějaké údaje, týkaly se pouze zemědělského úseku, počasí nebo schůzí národního výboru, na nichž se členové seznamovali s nařízenými komunistické vlády. Do pozadí je postavena kultura, každoroční zápisy vypovídají pouze o návštěvách kin a promítání filmů s názvem Jaro na vesnici.

Podrobnější zápis je uveden až k založení místního jednotného zemědělského družstva, v němž byli zaměstnáváni všichni obecní zemědělci i příležitostní brigádníci. Od roku 1955 jsou v kronice roční shrnutí pojednávající o úkonech zemědělského družstva. Tato shrnutí obsahují hlavně informace o stavu produkce plodin a chovu dobytka.

Politické a kulturní dějiny jsou od 50. let 20. století provázány více než v minulých letech. V Neuměři, stejně jako v okolních obcích, byl zřízen národní výbor, jehož členové spravovali obec dle nařízení československé komunistické vlády. Neuměřští zástupci komunistické strany se scházeli na pravidelných schůzích národního výboru, na nichž probírali aktuální témata, mezi která patřila například výstavba nového kulturního domu, zakoupení odborných knih do zdejší knihovny nebo činnost sboru dobrovolných hasičů. Národní výbor úzce spolupracoval s místním jednotným zemědělským družstvem, a to i proto že oběma sdružením šlo především o získávání nových členů. Členům se dostávalo uznání obce v podobě kolektivních pochvalných diplomů nebo ve výjimečných případech také osobních vyznamenání za přínos pro organizaci (Diplom čestného uznání za dobré služby pro místní požární sbor). V obci působily i jiné spolky, za všechny jmenuji Svaz české mládeže, Ochotnický, Rybářský, Včelařský a Myslivecký spolek. Do dění se přirozeně zapojovaly také děti, buď v rámci volnočasových aktivit, nebo ve školní výuce prostřednictvím recitačního a tanečního kroužku. Žáci reprezentovali školu v Kvíčovicích velmi úspěšně, důkazem je i 2. místo v taneční soutěži v krajském kole v Plzni.

Obecní kronika Neuměře je dovedena do roku 1964, nutno podotknout, že v závěrečné části se místní kronikář podrobněji rozepsal také o informacích spojených se zalidněním obce, v nichž naznačuje důvody růstu nebo naopak poklesu počtu obyvatel